

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥΣ ΑΡΧΟΝΤΕΣ

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, ἐκθέτει σέ πολλές γραπτές ἐρμηνευτικές ὁμιλίες καί Λόγους του ἐπί τῶν χωρίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τίς θεολογικές ἀπόψεις του γιά τούς πολιτικούς ἄρχοντες καί τήν κοσμική ἐξουσία. Στό παρόν ἄρθρο μας ἐπιλέξαμε ὀρισμένες περικοπές, ἀπό τίς ὁμιλίες τοῦ Ἱεροῦ Πατρός σχετικές μέ τό θέμα μας καί τίς δημοσιεύουμε, καθώς εἶναι ἄκρως ἐπίκαιρες οἱ θέσεις τοῦ Ἱεροῦ Πατρός λόγω τῆς κρίσεως τοῦ πολιτικοῦ μας συστήματος.

1) Γιατί εἶναι ἀναγκαῖοι οἱ ἄρχοντες; «Γι' αὐτό λοιπόν ὑπάρχει ἀρχηγός, γιά νά μήν εἶμαστε ὅπως τά ἔρπετά. Γι' αὐτό ὑπάρχουν οἱ ἄρχοντες, γιά νά μήν κατατρώγουμε ὁ ἓνας τόν ἄλλο σάν τά ψάρια».

2) Σχέσεις ἀρχόντων–ἀρχομένων: «Ἄν λοιπόν ὁ καθένας προσφέρει τίς ὑπηρεσίες του στήν Πολιτεία, ὅλα τότε μένουν σταθερά. Γιατί, ὅταν ὁ ἄρχοντας ἀγαπάει τόν πολίτη, τότε ὅλα τακτοποιοῦνται. Δέν ζητοῦμε τόσο ἀγάπη ἀπό τόν πολίτη, ἀλλά ἀγάπη ἀπό τόν ἄρχοντα πρὸς τόν πολίτη, ἐπειδή ὁ πολίτης ὀφείλει ὑπακοή. Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά ὁ βουλευτής πού εἶναι καί νομοθέτης πρέπει νά ἐμπνέει τόν σεβασμό, ἀλλά καί τόν φόβο καί νά τιμωρεῖ τούς παραβάτες καί παράνομους πολίτες».

3) Τό ἔργο–χρέος τῶν ἀρχόντων: «Οἱ ἄριστοι ἀπό τούς ἄρχοντες πρέπει νά τιμωροῦν καί νά ἀποκόπτουν ἀπό τό κοινωνικό σῶμα τούς κακοῦς καί τούς ἐπιζήμιους γιά τό καλό τῶν πολλῶν, ἐνῶ ἔχουν ὑψίστη ὑποχρέωση νά προωθοῦν τούς τίμιους καί ἀγαθοῦς. Ἔτσι πρέπει νά συμπεριφέρεται ὁ προϊστάμε-

νος, νά μήν ἐπιζητεῖ δηλαδή τήν δική του τιμή, ἀλλά προπαντός τό κοινό συμφέρον. Ἔχει καθιερωθεῖ στήν δημόσια πρακτική καί πολιτική οἱ ἄρχοντες μας νά τρέφονται ἀπό ἐμᾶς, ἐπειδή ἀκριβῶς φροντίζουν γιά τά κοινά ἀγαθά καί ξοδεύουν ὅλο τόν ἐλεύθερο χρόνο τους γι' αὐτά, καί ἔτσι μαζί μέ τά κοινά σώζονται καί τά ἀτομικά ἀγαθά τοῦ καθενός μας. Καί γιά τό ὅτι ὑπάρχουν ἄρχοντες καί τό ὅτι ὑπάρχουν δικαστές, πρέπει νά ἀναπέμπουμε στό Θεό μεγάλες εὐχαριστίες. Γιατί ὁ Θεός, φροντίζοντας γιά τήν εὐταξία μεταξύ τῶν ἀνθρώπων καί γιά νά μή συμπεριφέρονται οἱ πολλοί πιό παράλογα καί ἀπό τά ἄλογα καί ἄγρια θηρία, μᾶς χάρισε τίς πολιτικές ἐξουσίες καί τούς πολιτικούς, πού εἶναι παρόμοια μέ τήν τέχνη τοῦ ἠνιόχου καί τόν κυβερνήτη τοῦ πλοίου».

4) Ἡ εὐθύνη τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων: «Ἀναρωτιέμαι, ἂν εἶναι δυνατόν νά σωθεῖ ποτέ κάποιος ἀπό τούς ἄρχοντες καί ἐκπλήσσομαι βλέποντας μερικούς ἀκόμη καί νά σπεύδουν καί νά ρίχνονται στό μεγάλο καί δυσβάστακτο βᾶρος τῆς ἐξουσίας, παρά τή μεγάλη ἀπειλή, εὐθύνη καί ἀδιαφορία πού ἐπικρατοῦν... Πράγματι πρέπει νά φοβούμεθα καί νά τρέμουμε καί ἐξαιτίας τῆς συνειδήσεώς μας καί ἐξαιτίας τοῦ βάρους τῆς ἐξουσίας, καί οὔτε νά παραιτούμεθα, ὅταν ἡ ἐξουσία κάποτε μᾶς ἀνατεθεῖ, οὔτε, ἐάν δέν μᾶς ἀνατεθεῖ, νά τήν ἐπιδιώκουμε. Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά ὅταν οἱ ἄρχοντες στεροῦνται τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς καί δέν ἐλέγχονται, τότε καθίστανται οἱ ἴδιοι πρόξενoi ἀνωμαλίας καί κοινωνικῆς καταστροφῆς. Ὄταν οἱ ἄρχοντες εἶναι ἠθικά ἀσθενεῖς, τότε καί ὁ λαός τους μιμεῖται στό κακό καί στό ἄδικο. Γιατί, ὅταν τό κεφάλι δέν εἶναι ὑγιές, πῶς εἶναι δυνατόν νά παραμένει εὐρῶστο τό ὑπόλοιπο σῶμα; Πρόσεξε λοιπόν, ἄρχοντα, πόση ἀνωμαλία μπορεῖς νά προκαλέσεις μέ τήν ἀνεπιτιμότητα στήν κοινωνία.

5) Κίνδυνοι πού ἀπειλοῦν τούς ἄρχοντες: «Δέ θά μποροῦσε νά βρεῖ κανεῖς ἰδιωτικό σπίτι γεμᾶτο ἀπό τόσες συμφορές, ὅσο γεμᾶτα ἀπό δοκιμασίες εἶναι τά σπίτια τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων. Διότι πάνω σ' αὐτή τήν ἐξουσία πέφτουν πρό πάντων καί ὀρφάνιες πρόωρες καί χηρεῖς καί θάνατοι βίαιοι, πολύ πιό παράνομοι καί πιό ὀδυνηροί ἀπό ἐκείνους πού ἀναφέρονται στίς τραγωδίες. Εἶναι μεγάλη ἡ ἔπαρση καί ἡ ἀλαζονεία αὐτῶν πού βρίσκονται στήν πολιτική ἐξουσία, πού δέν ταπεινώνονται οὔτε καί μέ τίς μεγαλύτερες συμφορές τους. Ὅσο μεγαλύτερο εἶναι τό πολιτικό ἀξίωμα, τόσο μεγαλύτεροι εἶναι καί οἱ κίνδυνοι γιά τόν ἄρχοντα. Γιατί ἀρκεῖ καί ἕνα μόνο κατόρθωμα ν' ἀνεβάσει τόν ἄρχοντα στόν οὐρανό τῆς ἀλαζονείας, ἀλλά καί ἕνα μόνο σφάλμα ἢ ἀτόπημα γιά νά τόν ρίξει ἀκόμη καί μέσα στήν ἴδια τήν κόλαση. Πραγματικά καί ἡ κενοδοξία ἐπιτίθεται τότε σφοδρότερα καί ἡ φιλαργυρία καί ἡ αὐθάδεια, ἐπειδή ἡ ἐξουσία παρέχει τέτοια δυνατότητα, πού γεννᾷ δυσαρέσκεις στόν φτωχό λαό, ἀλαζονικές προσβολές καί χλευασμούς καί ἄπειρα ἄλλα».

6) Ἀρετές καί προσόντα τῶν καλῶν ἀρχόντων: «Δέν εἶναι μικρό εἶδος εὐεργεσίας τό νά ἔχουν οἱ ἀνθρωποι ἀγαθοῦς ἄρχοντες. Ὁ ἄρχοντας δέν διακρίνεται ἀπό τήν χλαμύδα καί τήν ζώνη, οὔτε ἀπό τήν φωνή τοῦ κήρυκος πού ἀναγ-

γέλει τήν ἄφιξή του, ἀλλά ἀπό τό ὅτι ἀναζωογονεῖ αὐτούς πού ἔχουν καταπονηθεῖ καί διορθώνει τά κακῶς ἔχοντα, τιμωρεῖ τήν ἀδικία, δέν ἐπιτρέπει ὁμως καί νά διώκεται τό δίκαιο ἀπό τήν ἀλαζονική ἐξουσία. Ἄλλωστε, ὁ ἄριστος πολιτικός ἄρχοντας πρέπει νά διακρίνεται γιά τό θάρρος του, τήν παρρησία μέ τήν ὁποία πρέπει νά ὁμιλεῖ, τήν περιφρόνηση τῶν βιοτικῶν, τό μίσος του κατά τῆς πονηρίας καί ὑποκρισίας, τήν ἠπιότητα καί τήν φιλανθρωπία πρὸς τόν λαό πού πάσχει. Ὁ πολιτικός ἄρχοντας ὀφείλει νά προνοεῖ γιά τοὺς ὑπηκόους του, νά ἐνδιαφέρεται καί νά φροντίζει γιά τήν εὐημερία τους. Γιατί, αὐτό ἀκριβῶς πού εἶναι ὁ γιατρός, αὐτό εἶναι καί ὁ ἄρχοντας, μᾶλλον δέ περισσότερο ἀπό τόν γιατρό. Ὁ γιατρός δηλαδή φροντίζει γιά τήν σωτηρία τῶν ἀνθρώπων μέ τήν ἐπιστήμη του, ἐνῶ ὁ πολιτικός ἄρχοντας κινδυνεύοντας καί ὁ ἴδιος γιά τόν λαό του.

Ἐπιπλέον πρέπει νά διακρίνεται ὁ ἄρχοντας ὡς ἀδιάβλητος, ἐγκρατής, σεμνός, φιλόξενος, δάσκαλος καί καθοδηγητής τοῦ λαοῦ. Ὁ ἄρχοντας δέν πρέπει νά ὑπερέχει ἀπό τοὺς ἀρχομένους στίς τιμές, ἀλλά στίς ἀρετές. Ὁ ἄρχοντας σ' αὐτό κυρίως πρέπει ν' ἄρχει, νά νικᾷ δηλαδή μέ τήν ἀρετή του. Ἄν ὁμως νικᾷται δέν εἶναι πλέον ἄρχων. Νά εἶναι φιλόστοργος μέ τόν λαό μέ τόν ὁποῖο πρέπει νά συζητεῖ καί νά διαπραγματεύεται μέ τρόπο περισσότερο ἤπιο καί φιλάνθρωπο. Ὅπως οἱ ὑπήκοοι ὀφείλουν νά εἶναι πειθαρχικοί καί ὑπάκουοι, ἔτσι καί οἱ ἄρχοντες ὀφείλουν νά εἶναι ἄγρυπνοι καί προσεκτικοί ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. Ν' ἀναγνωρίζει τήν κρίση τοῦ λαοῦ καί νά ἀποδέχεται τίς ἐπιλογές του.

Ἐκεῖνος λοιπόν πού ἔχει τήν δύναμη νά ρυθμίσει τήν ψυχὴ του καί τήν συμπεριφορά του καί εἶναι σέ θέση νά ἄρχει καί νά ἄρχεται, αὐτός θά μπορέσει νά κυβερνήσει καί τήν οἰκογένειά του. Ἐκεῖνος πού μπορεῖ νά κυβερνήσει τό σπίτι του, θά μπορέσει νά κυβερνήσει καί Πόλη καί κράτος καί ὅλη τήν Οἰκουμένη. Ἄν ὁμως δέν εἶναι σέ θέση νά ρυθμίσει τόν ψυχικό του κόσμον, πῶς θά μπορέσει νά κυβερνήσει τήν Πολιτεία; Πές μου, ποῖο εἶναι τό χαρακτηριστικό γνώρισμα τοῦ ἄρχοντος; Δέν εἶναι τό νά ὠφελεῖ καί νά εὐεργετῆ αὐτούς πού κυβερνᾷ; Πῶς ὁμως θά ὠφελήσει ἄλλους, αὐτός πού δέ μπόρεσε νά ὠφελήσει τόν ἑαυτό του; Ἐκεῖνος πού ἔχει στήν ψυχὴ του ἄπειρα τυραννικά πάθη, πῶς θά μπορέσει νά ἀποκόψει τά τυραννικά πάθη τῶν ἄλλων;

Εἶναι ἀνάξιοι καί λίαν ὑποκριτές ἐκεῖνοι οἱ πολιτικοὶ ἄρχοντες, πού ἀπό τό ἔνα μέρος ἀπαιτοῦν ἀπό τοὺς ἄλλους ἀκρίβεια βίου καί ἀπό τό ἄλλο μέρος ἐπιτρέπουν γιά τόν ἑαυτό τους τήν μεγαλύτερη ἐλευθερία πού φθάνει μέχρι τήν ἀσυδοσία. Πράττουν δηλαδή τό ἀντίθετο ἀπό ἐκεῖνο πού πρέπει νά ἐφαρμόζει ὁ ἄριστος ἄρχων, νά εἶναι δηλαδή ἀδυσώπητος καί αὐστηρὸς δικαστὴς γιά τόν ἑαυτό του καί τίς πράξεις του, ἐνῶ συγχωρητικὸς καί ἡμερος γιά τίς πράξεις καί ἐνέργειες τῶν ἀρχομένων.

Ὁ ἄρχων πρέπει νά εἶναι λαμπρότερος ἀπὸ κάθε λαμπτήρα καί νά ἔχει βίον ἀκηλίδωτο, ὥστε νά τόν ἔχουν ὅλοι ὡς παράδειγμα γιά νά συγκρίνουν καί νά συμμορφώνουν τήν ζωὴ τους πρὸς τήν δική του ζωὴ. Οὔτε ἐκεῖνος πού ἀσκεῖ τήν πολιτικὴ ἐξουσία, οὔτε ἐκεῖνος πού ἀσκεῖ τήν πνευματικὴ, θά μπορέσουν νά τίς διαχειρισθοῦν δίκαια, ἐάν προηγουμένως δέν κυβερνήσουν τόν ἑαυτό

τους ὅπως πρέπει καί ἐάν δέν τηρήσουν μέ μεγάλη ἀκρίβεια καί τούς πολιτικούς και τούς θρησκευτικούς νόμους τῆς Πολιτείας.

7) Οἱ κακοί καί ἀνάξιοι ἄρχοντες: «Οἱ ἄνθρωποι, ὅταν ἀναλάβουν τήν ἐξουσία χρησιμοποιοῦν αὐτή τήν δύναμή τους γιά νά πράττουν ἀδικίες. Δέν ὑπάρχει τίποτε ἀθλιότερο ἀπό τόν ἄρχοντα ἐκεῖνον, πού δέν ὠφελεῖ καθόλου καί σέ τίποτα αὐτούς πού κυβερνᾷ. Εἶναι σημάδι πάρα πολύ μεγάλης ἀρρώστιας καί δεῖγμα διαστροφῆς τό νά ἐνθαρρύνουν οἱ γιατροί τίς ἀρρώστιες. Γιατί ἔργο τῶν ἀρχόντων εἶναι νά ἀναχαιτίζουν τίς ἀταξίες τοῦ λαοῦ, νά τόν κατευθύνουν πρὸς τό ὀρθό καί νά κάνουν τούς πολίτες νά εἶναι ὑπάκουοι καί πειθαρχικοί στό νόμο. Ὅταν ὅμως αὐτοί πρῶτοι (οἱ πολιτικοί ἄρχοντες) παραβαίνουν τό νόμο, πῶς θά μπορούσαν νά γίνουν δάσκαλοι στούς ἄλλους; Ἐάν λοιπόν ἡ ρίζα εἶναι σάπια, τί καλό εἶναι δυνατόν νά περιμένει κάποιος ἀπό τά κλαδιά;

Ἐκεῖνοι πού δέν ἔχουν ἄρχοντα, τότε στεροῦνται ἀπλῶς ἐκεῖνον πού θά τοῦς ὀδηγήσει στό ὀρθό. Ἐκεῖνοι ὅμως πού ἔχουν κακό ἄρχοντα, ἔχουν ἐκεῖνον πού τοῦς ὀδηγεῖ στούς γκρεμούς καί στούς βούρκους.

Ἴσως μοῦ πεῖ κάποιος, ὅτι ὑπάρχει καί ἄλλο κακό, πού δέν εἶναι ἄλλο ἀπό τό νά εἶναι κακός ὁ ἴδιος ὁ πολιτικός ἄρχων. Τό ξέρω καί ἐγώ. Δέν εἶναι μικρό τό κακό αὐτό, ἀλλά εἶναι πολύ χειρότερο καί ἀπό τήν ἀναρχία, ἐπειδὴ εἶναι προτιμότερο νά μὴ διοικεῖται ἓνας λαός ἀπό κανένα ἄρχοντα, παρά νά διοικεῖται ἀπό κακό και τρισάθλιο πολιτικό ἡγέτη.

Πολλοί ἀπό τούς πολιτικούς ἡγήτορες, ὅταν κλέβουν, εἶναι ἐπιεικεῖς καί μετριοπαθεῖς καί καταδεκτικοί ὄχι ἐπειδὴ τό θέλουν, ἀλλά ἐπειδὴ τοῦς ἀναγκάζει ἡ συνείδησή τους, ἀφοῦ τά κλεμμένα τοῦς ἀφαιροῦν τήν παρρησία. Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά οἱ ἀδωροδόκητοι εἶναι φορτικοί καί κουραστικοί, ἐπειδὴ ὠθοῦνται ἀπό κάποια κενοδοξία καί ἀπό τήν ἀλαζονική ἰδέα ὅτι εἶναι καθαροί ἀπό παράνομα κέρδη.

Στούς πολιτικούς ἄρχοντες παρατηρεῖται καί ἡ ἐξῆς φοβερή διαστροφή καί ἀρρώστια. Συναντοῦμε δηλαδή τοῦς ἀπερχόμενους πολιτικούς ἡγήτορες νά εὔχονται ὅσοι θά ἔλθουν μετὰ ἀπ' αὐτούς στήν ἐξουσία νά εἶναι φαῦλοι καί πονηροί. Διότι, ἐάν τύχει νά εἶναι γενναῖοι, αὐτοί πού ἀπέρχονται, νομίζουν ὅτι θά δοξασθοῦν περισσότερο, ἐάν οἱ διάδοχοί τους στήν ἐξουσία δέν εἶναι καλοί καί ἱκανοί. Ἐάν πάλι εἶναι βάνουσοι καί διεφθαρμένοι, νομίζουν ὅτι ἡ κακία τοῦ ἐπόμενου πολιτικοῦ ἄρχοντος θά ἀποτελέσει τήν δικαιολογία τῆς δικῆς τους κακίας. Ὁ δέ λαός πρέπει νά ἐκλέγει ὡς ἄρχοντες του ὄχι τούς νεαρούς, ἀλλά τοῦς ἔμπειρους, οἱ ὁποῖοι κυβερνοῦν μέ βάση τό νόμο καί γι' αὐτό προτιμοῦν νά εἶναι νομοταγεῖς καί ὄχι ἀρεστοί στόν λαό. Καί ἐνῶ ὁ λαός τήν κρίσιμη στιγμή τῆς ἐκλογῆς ἔχει πάντοτε ὀρθή κρίση, ἐντούτοις δέν ἔχουν τήν ἀναγκαῖα γενναιότητα νά ἐκλέξουν τούς ἄξιους. Γιατί ἀναλόγως τοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ ἐκλέγονται καί οἱ ἄξιοι ἢ ἀνάξιοι ἄρχοντες. Ἀλλά καί ἀπό τήν ἄλλη πλευρά καί ἂν ἀκόμη εἶναι ὁ πολιτικός ἄρχων πάρα πολύ ἐνάρετος, μόνη ἡ δικαιοσύνη καί ἡ ἀρετή του δέν θά μπορέσει νά σκεπάσει τά ἀμέτρητα παραπτώματα τῶν ὑπηκόων».

8) Ἡ τιμή τοῦ λαοῦ πρὸς τοὺς ἄρχοντες: «Νά ὑπακούετε στοὺς πολιτικούς ἄρχοντες, ὥστε νά ἐκτελοῦν τό ἔργο τους μέ χαρά καί ὄχι μέ στενοχώρια. Διότι τό νά δυσφοροῦν καί νά στενάζουν οἱ προεστοί σας, εἶναι ἀσύμφορο γιά ἐσᾶς τοὺς ἴδιους (τόν λαό). Ἐάν περιφρονεῖται καί καταφρονεῖται ὁ πολιτικός, τότε ἀδρανεῖ καί ἀδιαφορεῖ γιά τό καθῆκον καί τήν ἀποστολή του.

Συνεπῶς, ὁ λογικός λαός τιμώντας τοὺς ἄρχοντές του, στό τέλος δέχεται τήν τιμή καί τό ὄφελος ἀπό τήν προσφορά καί τό ἔργο τῶν ἀρχόντων του. Ἡ σχέση εἶναι ἀμφίδρομη καί ὁ λαός ἔχει τήν ἀνάγκη τῆς διοικήσεως ἀπό τοὺς ἄρχοντές του, ἀλλά καί οἱ ἄρχοντες ὑφίστανται καί δικαιολογοῦν τήν ὑπαρξή τους χάριν τοῦ λαοῦ, πού ὀφείλουν νά διακονοῦν.

Αὕτη εἶναι σέ γενικές γραμμές ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου γιά τήν πολιτική ἐξουσία καί τοὺς πολιτικούς. Εἶναι δέ ἄκρως ἐπίκαιρη λόγω καί τῆς ἰδιαίτερα κρισίμου περιόδου πού διανύουμε.